

no planiranje, kritiko tega Hayek le izkoristi kot poligon za kritiko vseh prometejskih in utopičnih političnih projektov, ki jih v dvajsetem stoletju ni manjkalo. Druga konsekvence pokaže, da Hayeku epistemološki obrat omogoči razviti in prenoviti (v tem je povsem dobesedno neoliberalen) Smithovo precej šibko in intuitivno tezo o »nevidni roki trga« v zagovor objektivne tržne prisile kot osnovnega načela družbene organizacije. Tretja je del Hayekovega življenjskega projekta kritike kontinentalnega (francoskega in nemškega) razsvetljenstva oziroma, kot to sam imenuje, racionalističnega individualizma, ki ga ima za lažni individualizem (Hayek, 1948b). V nasprotju s Kantom ali sodobnim naslednikom francoskega razsvetljenstva Rancièrom Hayek intelektualne nedoletnosti ali šibkosti volje (Rancièr, 2005), ki ovira celostno racionalno spoznanje, ne vidi kot problem, temveč kot rešitev; spriznanje z lastno intelektualno omejenostjo je pogoj ekonomske učinkovitosti in političnega liberalizma – za razliko od demokracije v klasičnem razsvetljenem pomenu, saj moramo, če jemljemo suverenost ljudstva in vladavino obče volje resno, predpostavljati, da vsi občani mislijo, da torej niso Hayekovi »psihotični omejenici«.

Četrta konsekvence predstavlja kritiko teoretika, ki je subverzivnost razsvetljenstva vzel morda najbolj zares in jo iz področja epistemologije in politične filozofije prenesel tudi na področje ekonomije – Marxa. Za Marxa »tiha prisila tržnih odnosov« predstavlja eno izmed najbolj problematičnih značilnosti kapitalizma in njegovo pojmovanje kapitalizma kot poslednje stopnje predzgodovine in komunizma kot začetka dejanske zgodovine človeštva (saj se dejanska zgodovina začne šele, ko se človeštvo otrese objektivnih sil, ki mu vladajo, in postane dejanski gospodar lastne usode) je poskus dokončati razsvetljenjski projekt tam, kjer se je ta zataknil v liberalnih teoretskih apologijah kapitalizma in meščanske družbe.⁸ Hayek je tudi v tem primeru dosledno in značilno radikalen – tako kot je pripravljen žrtvovati neoklasično ekonomsko teorijo, da bi se rešil Langeja, je pripravljen tudi zavreči razsvetljenstvo (razen nekaterih idiosinkratično branih škotskih predstavnikov), da bi obračunal z Marxom. »Človek v kompleksni družbi nima druge možnosti, kot da se prilagodi tistemu, kar vidi kot slepe sile družbenega procesa ali pa uboga ukaze nadrejenega.« (Hayek, 1948b: 24) Hayekova vizija svobode je podreditev objektivnim, slepim tržnim silam kot manjše zlo od totalitarizma kot nujne posledice drzejših, prometejskih vizij emancipacije. Ne

8 Dve zanimivi sodobni razpravi o tem vidiku Marxove teorije sta De Angelis (2006) in Postone (1996).